

Õiguskantsler

Teie 29.04.2015 nr

Meie 16.06.2015 nr 6-1/150687/1502706

Vastus pöördumisele Pärimissüsteemi probleemid

Austatud []

Avaldasite oma pöördumises pahameelt selle üle, kuidas kehtiv pärimise kord n-õ sunnib pärijaid, kes ei soovi lahkunu pärandist osa saada, ebaõiglaselt notari juurde minema ja notaritasu maksta. Leiate, et pärandist loobumiseks ei peaks notarit teavitama ning see, kui pärijatele lähevad vastu nende tahtmist üle pärandaja kohustused ja laenud, ei ole õige.

Tutvusin pöördumises esitatud mõtete ja etteheidetega ning mõistan Teie pahameelt. **Leian siiski, et ei saa väita, nagu oleks pärimissüsteemi nn loobumispõhimõte, mille suur eesmärk on pärijate õiguste ja huvide kaitse, Põhiseadusega vastuolus.** Samaaegselt on mul igakordselt kahju, kui algselt heal ja olulisel eesmärgil loodud lahendus osutub tegelikus elus inimeste jaoks ülemäära koormavaks ja ebamugavaks.

Leiate, et praegu kehtiv pärimissüsteem on loodud vigasel kujul ning pankade lobitöö tulemusena. Mõistan, et selline mõttekäik on võimalik, kuid ei nõustu sellega. Kui lugeda 2008. aasta pärimisseaduse eelnõu kohta esitatud selgitusi, siis nähtub, et n-õ uue ehk praegu kehtiva süsteemiga sooviti kõrvaldada mitmed väga olulised varasema pärimissüsteemi puudused, mille järgi läks pärand pärijale üle tõesti vaid siis, kui selleks avaldati soovi. Põhjalikum ülevaade on näha eelnõu [seletuskirjast](#) (selle üldosa ja selgitused § 119 juures).¹

Seletuskirjas on kirjeldatud, et kuni 31.12.2008 võis pärandi vastuvõtmine võtta aega lausa kuni kümme aastat (kui notar ei määranud lühemat tähtaega). Selline regulatsioon põhjustas palju segadust ning probleeme pärandvaraga, kuna ohtu võis sattuda pärandvara säilimine, samuti ei olnud kolmandatel isikutel teada, kes oli surnud isikust järele jäänud vara omanik. Nt ei olnud kuni pärimise vormistamiseni teada, kelle käest nõuda ohtliku ehitise kordategemist, kellele maksta või kellelt nõuda üüritasu, kelle õigusi on rikutud pärandvara varguse või hävitamisega vms. Loobumissüsteem peaks paremini tagama ka eemalolevate pärijate õiguse pärida ning aitama kaasa sellele, et nende eest sugulase surma maha ei vaikitaks, kuna pärija saab ka aastate möödudes oma õigused maksta panna ja välja nõuda oma osa pärandvarast.

¹ Pärimisseaduse eelnõu (56 SE) [seletuskiri](#).

Varasema pärimissüsteemi puuduseks oli seletuskirja järgi ka selle ülim formaliseeritus, mis jättis tihti kaitseta pärijad, kes ei olnud teadlikud pärandaja surmast või vajadusest oma pärimisõigus teatava aktiivse toiminguga (notariaalne vastuvõtmise avaldus) tegemisega maksta panna. Kuigi Põhiseaduse § 32 lg 4 garanteerib pärimisõiguse, jättis väljakujunenud õiguspraktika tegelikud pärijad tihti reaalse kaitse ja garantiideta. Eelkõige oli eelkirjeldatud põhjustanud olukorra, kus pärimismenetluse peamine tähelepanu ei olnud näiliselt suunatud pärima õigustatud isikute ning nende otsustuse (pärand vastu võtta või sellest loobuda) väljaselgitamisele, vaid piirdus tihti formaalse, väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmunud üleskutsega teatada pärandi vastuvõtmise soovist selleks ettenähtud tähtaja jooksul; teatamata jätmise faktist järeldus pärandist loobumine.

Praegu kehtiva pärimissüsteemi puhul toimub teatavasti pärandi üleminek pärijatele risti vastupidiselt - pärand läheb pärijale üle, kui viimane sellest õigeaegselt ei loobu. Sellise süsteemi peamine eesmärk on tagada pärimismenetluse võimalikult kiire läbiviimine pärast pärandi avanemist. Eelkõige on oluline luua selgus pärija isikus, mis on omakorda eelduseks järgnevat toimingute tegemiseks (võimaldades ühtlasi kiiresti rahuldada pärandaja võlausaldajate nõudeid ja täita muid pärandvaral lasuvaid koormatisi). Sellise eesmärgi saavutamine tähendab tõepoolest teatud ebamugavust nendele pärijatele, kes peavad pärimisest loobumiseks notari juurde minema, tasu maksta ja oma loobumissoovist teada andma. Kuna vara ei saa realiseerida seni, kuni omand pole selge, võivad lisaks kaasneda probleemid ja kulud seoses pärandi hooldamisega ja sugulaste otsimisega.

Hindamaks sellise süsteemi põhiseaduspärasust tuleb esiteks küsida, kas väga suures ja üldises plaanis on pärijad pigem pärimisest huvitatud või mitte; ning teisena hinnata, kas loodud regulatsioonid on pärijate jaoks ülemäära koormavad (ja kulukad). Leian, et esimesele küsimusele võib vastata jaatavalt, s.t. on tegemist lausa Põhiseaduses nimetatud põhiõigusega (PS § 32 lg 4: pärimisõigus on tagatud). Seda mõistetakse juhul, kui pärandi vastuvõtmine on pärijate huvides. Selline kirjeldatud eeldus ei päde Teie kirjeldatud olukorras, kus pärandajast jäävad maha vaid kohustused. Sellises olukorras tulebki kaaluda, kas pärandist loobuda sooviva pärija jaoks on seaduses sisalduv lahendus kohane või hoopis teda ülemäära koormav. Praegusel juhul on selleks seadusega ettenähtud kohustuslik tähtaeg (PärS § 119 lg 1: 3 kuud hetkest, kui pärija saab teada või peab teada saama pärandaja surmast ning oma pärimisõigusest), kohustuslik pöördumine notari poole ning notaritasu maksmine ([notari tasu seaduse](#) § 31 p 31 - pärandist loobumise avalduse tõestamine – 6,35 eurot).

Nagu varasema süsteemi puhul nii on ka täna määrav **pärija teadlikkus** pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest, mis tähendab ühtlasi seda, et kui pärija on Teie pöördumises kirjeldatud kujul välismaal ning ei ole pärandaja surmast ja oma pärimisõigusest (nt sellest, et esimese ringi pärija on loobunud) teadlik, siis ei hakka kulgema PärS § 119 lõikes 1 nimetatud kolmekuuline tähtaeg. S.t. kehtib ka pärimise juures üldine põhimõte, mille kohaselt esindavad alaealisi menetluses nende vanemad või teised seaduslikud esindajad.

Selleks, et vältida pärija suhtes ebaõiglaste tagajärgede tekkimist (Teie kirjeldatud juhul võlgade ja kohustuste pärijale üleminekut) juhul, kui pärija on lasknud mõjuval põhjusel pärandist loobumise tähtaja mööduda loobumisavaldust esitamata, võimaldab PärS § 119 lg 2 erakorralisi asjaolusid arvestades notaril või kohtul tähtaega pikendada või määrata uus loobumistähtaeg.

Lisaks tähtaja järgimisele tuleb pärijal minna notari juurde (või taotlema põhjendatud juhul toimingute tegemist väljaspool bürood, vt [notariaadiseaduse](#) § 36) ning maksta tasu. Mõõnan, et juhul, kui tegemist on olukorraga, mil pärijad ei soovi pärandit vastu võtta, on just see osa pärimismenetlusest nende jaoks kõige tülikam, koormavam ja ehk ka ebaõiglasena tunduv.

Sellisel juhul on pärijate pahameel mõistetav. Arvestades pärimismenetluse n-ö lõplikkust - pärandi üleminekut või sellest täielikku ilmajäämist, pean siiski õigeks, et sellise otsustuse teeb eriliselt hoolikalt kaaludes erilise organina notar, kes peab isiklikult veenduma, kas iga pärija soov on tegelikkusele vastav.

Notaril on võimalik seaduste piires arvestada erinevate juhtumite eripära ning tulla inimestele võimalusel vastu, seda nii tähtaja kulgemisel, teenuse osutamise koha valikul kui ka tasude arvutamisel (nii käsitlevad osad notarid ühe pere alaealistest lastest pärijate pärandist loobumise avaldust vanema tahteavaldusena ning arvutavad sellelt vaid ühe tasu²). [Notari tasu seaduse § 40² lg 1](#) näeb ette võimaluse vabastada isik notari tasu maksmisest kas osaliselt või täielikult, kui ta ei suuda oma majandusliku seisundi tõttu tasuda pärandist loobumiseks nõutud või seoses pärimismenetlusega vajalike muude ametitoimingute tegemiseks nõutavat notari tasu.

Möönan, et mõlemal pärimissüsteemil (kuni 31.12.2008 kehtinud ja tänasel) on omad eelised ja puudused. Viimased ei ole minu hinnangul tingitud siiski mitte niivõrd seadusandja pahatahtlikkusest (ega ka pankade lobitööst), kuivõrd inimsuhete mitmekesisusest. Olen korduvalt oma töös näinud, et vaatamata parimale püüdlusele ei olegi alati võimalik õigusnormidega inimsuhteid lõpuni reguleerida.

Mõistan, et Te ei pruugi minu eeltoodud seisukohtade ja käsitlustega nõustuda, kuid kinnitan, et suhtun Teie pöördumisse ja selles kirjeldatud probleemidesse tõsiselt. Ühtlasi vabandan, et minu vastus Teie pöördumisele võttis tavapärasest kauem aega.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Helen Kranich 693 8446
Helen.Kranich@oiguskantsler.ee

² Justiitsministeeriumi 25.06.2010 kiri nr 10.1-6/8055 õiguskantslerile.